

EFTERUDDANNELSE I BÆREDYGTIGHED OG GRØN OMSTILLING

Fagligt oplæg: Den bæredygtige stat –
samfundsfaglige vinkler på ambitiøs grøn
omstilling

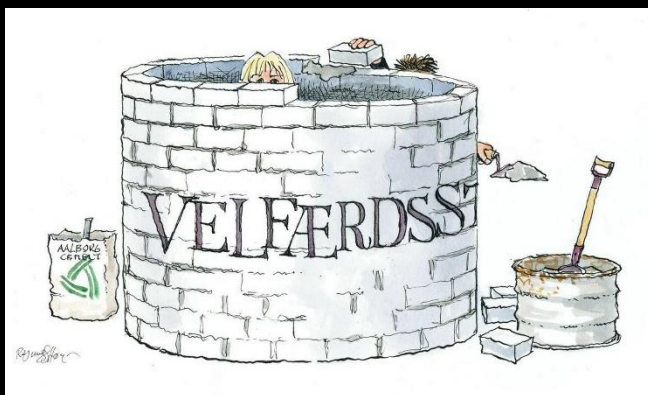
Anders Blok, lektor, Sociologisk Institut

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Fra svag økologisk modernisering til fremtidens bæredygtige stat?

(= bud på, “hvad samfundet skal bære”)

Velfærdsstat

(Kilde: JyllandsPosten, 12/6 2017;
tegning: Rasmus Sand Høyer)

Konkurrencestat

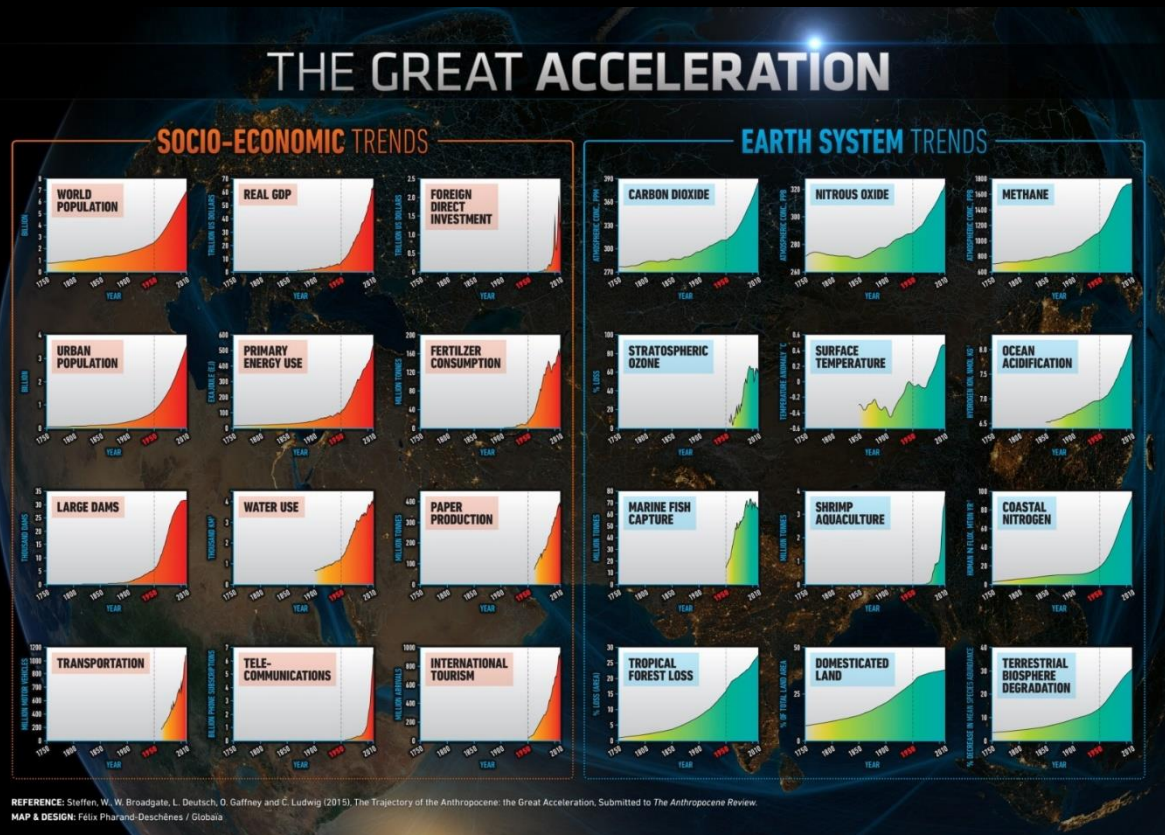
(Kilde: Information, 13/9 2016;
tegning: Line Hørstrup)

Den bæredygtige stat

(Kilde: Zetland, 10/1 2019;
tegning: Jørgen Stamp)

Et globalt baggrundsbillede: “den store acceleration” 1945 -

I sociologisk sprog: samtiden som (globalt) ”risikosamfund” (Ulrich Beck), hvor vi konfronteres med globale, eksistentielle miljøtrusler (klima, biodiversitet), der er ”ikke-intenderede sideeffekter” af industrisamfundet – modsvar, ansvar?

Kilde: igpb.net (efter Steffen et al. 2015)

Grøn omstilling som – omstridt – samfundsprojekt i det 21. århundrede

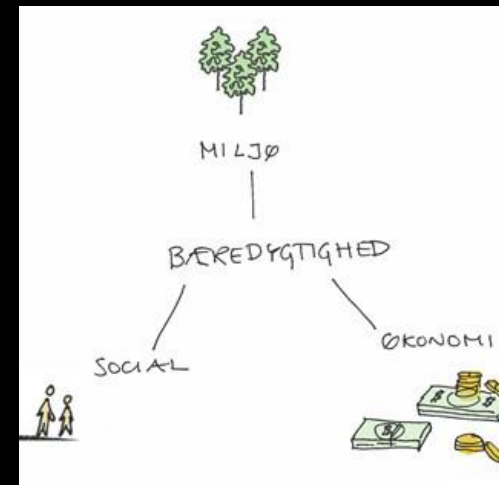
- Konsensus i "magteliten" (regeringsduelige partier, erhvervsorganisationer, fagforeninger) om 70%-målsætning for CO2-reduktion via "grøn vækst" (effektivisering, relativ afkobling) vs. videnskabelige (f.eks. IPCC) og civile diskurser om behov for radikal samfundsforandring
- Sociologiens grundspørgsmål: samfundsmæssig inertie (reproduktion) vs. forandring (Norgaard 2011: klimainertie via følelsesnormer, interaktionsnormer, politisk-økonomiske diskurser – selv i Norge, hvor folk er vidende og bekymrede om klimaet)
- Nødvendigheden af "sociologisk forestillingsevne" (C.W. Mills) i dannelsen til bæredygtighed: evnen til at forbinde biografien (personlige problemer) og historien (offentlige sager) inden for en samfundsmæssig orden – og evnen til at forestille sig *alternativer* til denne orden (Blok 2022 – artikel i Polis nr. 5, særnummer om bæredygtighed i samfundsfagsdidaktik)

Fra protest (1970'erne) til nye miljøstatslige institutioner (1980'erne): “bæredygtig udvikling” som institutionelt kompromis

FN's Brundtland-kommission om en fremtidig udvikling "(...) som opfylder de nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare" (Brundtland-rapporten, 1987).

Kilde:
museumaarhus.dk

Kilde: dac.dk

- Hvordan skal de tre værdier afvejes mod hinanden, lokalt og globalt?
- Hvordan skal politiske beslutningsprocesser om bæredygtighed indrettes (eksperter, borgere)?

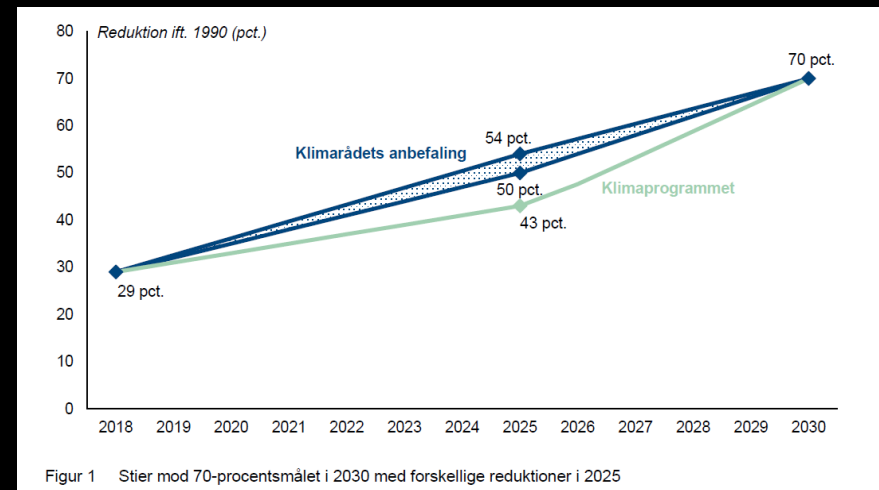
Hvordan bør vi forstå “det (u-)bæredygtige” i nutidens situation?

- Underskud på miljømæssig bæredygtighed (jf. bl.a. Klimarådet om dansk klimapolitik)
- Planetære grænser (vores ”miljømæssige råderum”)
- Hinsides ”det cirkulære” – behov for en *regenerativ* udvikling

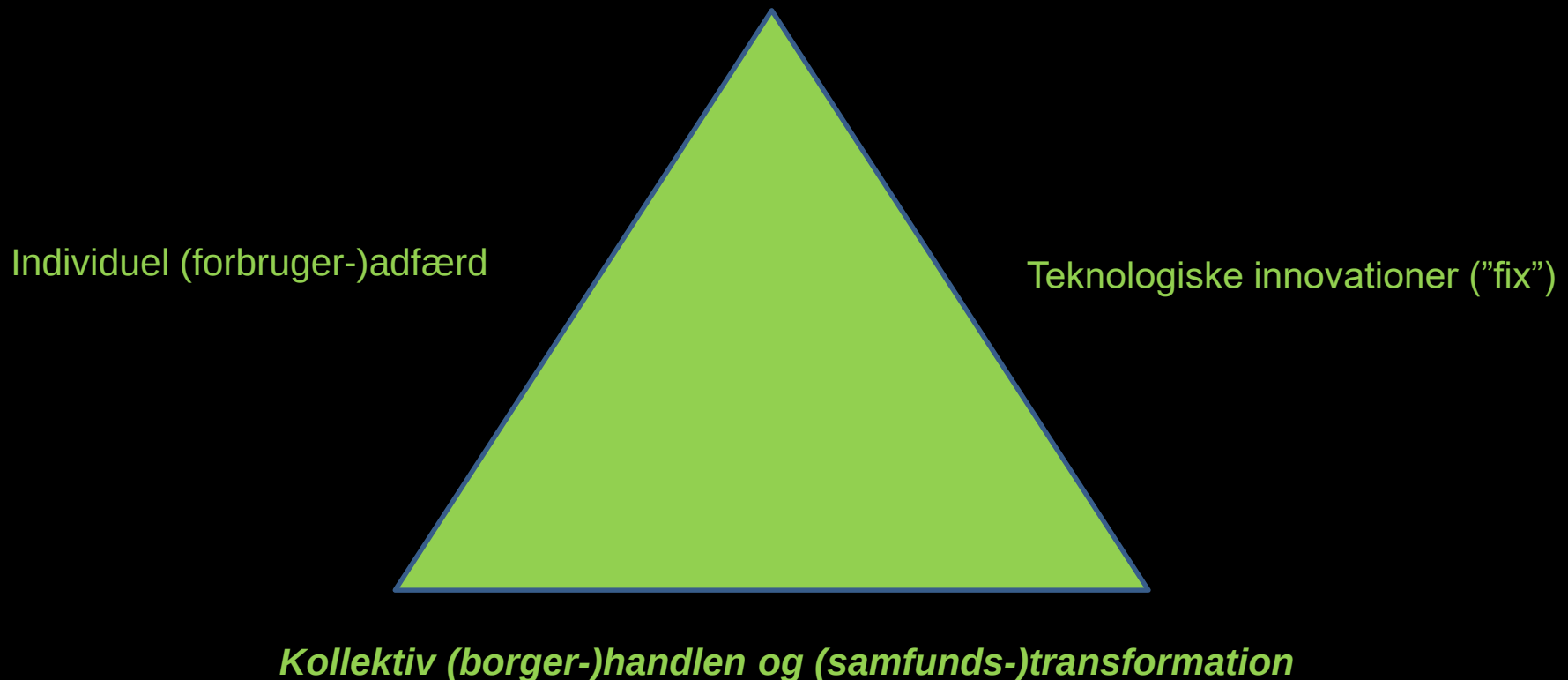

Kilde: Whatwedo Copenhagen, efter Rockström et al. *Science*, vol. 347

Kilde: Klimarådets kommentering af regeringens Klimaprogram 2020 (notat, oktober 2020)

Vores forståelse af “grøn omstilling” må tilbage på sine fødder – hinsides forestillinger om “omstilling uden (samfunds-)omstilling”

Hvad vil en bæredygtig stat indebære? Tværgående faktorer i en ny samfundskontrakt mellem stat, marked og civilsamfund

1. Gradvis opkomst af den bæredygtige stat via velfærds- og konkurrencestaten: *nye idealer for den gode medborger*, det gode liv, den rette grad og type af frihed
2. Grøn kritik som motor for omstillingen: *nye omstillingsalliancer* i krydsfeltet mellem økologisk, social, konservativ og kunstnerisk kritik af kapitalismen
3. *Nye imperativer og institutioner* i den bæredygtige stat: hvordan bæredygtighed kan sættes forrest som pejlemærke, fra børnehaver til statsadministration
4. En *ny regenerativ og demokratisk økonomi*: om andelsorganisering og medejerskab som veje til en økonomi reguleret efter de planetære grænser

1. Socialisering til økologisk medborgerskab – i / uden for institutionerne

Kilde:
Videnskab.dk

Kilde:
Grønne
nabofælles-
skabers
Facebook-
side

- Nye dannelsesidealer for nyt medborgerskab (økologisk sensitivitet)
- Bæredygtighed integreret i alle uddannelsesinstitutionernes formål og fag (elevkampagner, DLF-udtalelser)
- Koblinger mellem økologisk viden og praksis ("hjerne og hænder")
- Behov for handlingsviden i hverdagen ("hvordan laver jeg spændende plantebaseret mad, som børnene vil spise?")
- Nye omstillingsfællesskaber på mange niveauer (i boligkvarteret, i foreningslivet, i aktivismen, i myndighedsdialogen) = en knopskydning i det grønne civilsamfund

2. Kritiske civile alliancer for retfærdig og inddragende grøn omstilling

Kilde:
andelsgaarde.dk

Kilde: dfs.dk

- Grønt civilsamfund handler både om kritisk pres, udfordrende dialog og praktisk-konstruktive eksperimenter, der viser vejen
- Overkomme "de små grønne forskelles narcissisme" – ikke veganere mod vegetarer, snarere grøn mod sort
- Arvtagerne af social, konservativ, kunstnerisk og økologisk kritik må finde sammen i nye omstillingsalliancer (DN; Broen til Fremtiden)
- Grøn kritik som kilde til kollektiv læring – "svaret på demokratiets problemer er altid mere demokrati" (John Dewey)

Illustration: kontroverser om det danske landbrugs fremtid (= radikalt forskellige opfattelser af “grøn omstilling”)

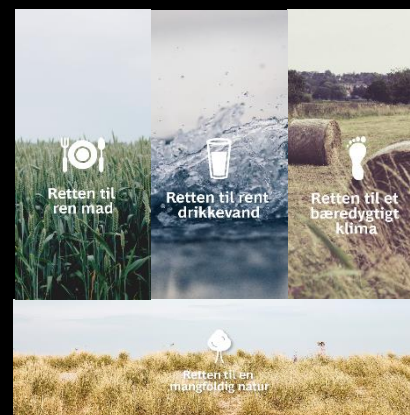
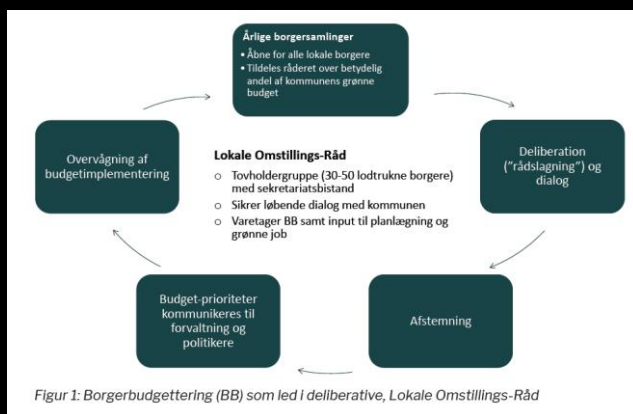
Kilde: landbrugsavisen.dk

Kilde: greenpeace.org

3. Nye beslutningsstrukturer i staten, der forener økologi og demokrati

Kilde:
klimaogomstillingsraadet.dk

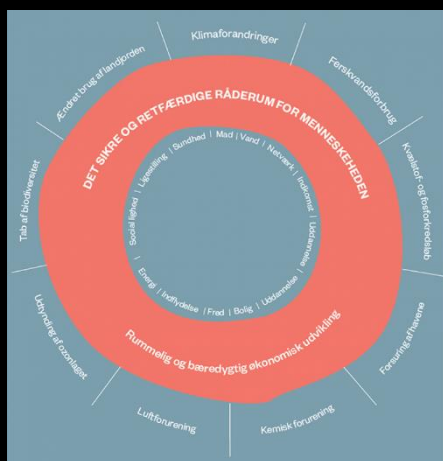

Kilde:
grongrundlov.dk

- Nye deliberative ("rådslagende") institutioner kan skabe mere folkelig forankring af den grønne omstilling
- Et nyt bæredygtigheds-andetkammer i Folketinget – sikre hensynet til global bæredygtighed og fremtidige generationer?
- Behov for nye juridiske rammer til bekæmpelse af "grønvask" og sikring af rettigheder til et sundt miljø
- Overkomme "silo-tænkning" – nye pejlemærker for langsigtet planlægning af infrastruktur og missions-drevet innovation

4. Nye modeller for økonomisk velstand, ligevægt og livskvalitet

Kilde:
Information.dk
(efter Kate
Raworth)

Kilde:
klimaogomstillingsraadet.dk

- Kraftige CO2-afgifter (a la Klimarådet) er vigtige – men de må kombineres med krav til virksomhedernes ”grønne bundlinje”
- Økonomisk politik bør hverken orienteres efter ”vækst” eller ”modvækst” – men derimod efter bæredygtig velstand
- Grøn omstilling kalder på nye typer ”velfærd” – progressiv grøn beskatning og grøn jobgaranti som elementer heri
- Medejskab (ansatte, forbrugere) af virksomheder giver mulighed for at sætte mere bæredygtige succeskriterier

Afrunding: didaktiske implikationer af den bæredygtige stat?

- Behov for styrkelse af "sociologisk forestillingsevne" om såvel dominerende som alternative handlinger, planer, visioner og styringsredskaber for (forskellige typer af) grøn omstilling (bemærk, at "sociologisk" her betyder samfunds- og kulturanalytisk i bred forstand)
- Det fag-sociologiske har her behov for såvel politisk teori (f.eks. miljøstaten vs. den bæredygtige stat) og økonomifagets bæredygtighedsdiskussioner (f.eks. neoklassisk miljøøkonomi vs. økologisk økonomi; relativ vs. absolut afkobling og bæredygtighed) (jf. igen temanummeret af Polis, nr. 5, om bæredygtighed i samfundsfagsdidaktikken)
- Den naturvidenskabelige bæredygtighedsdidaktik har også brug for "sociologisk forestillingsevne" (og vice versa) – ellers risikerer denne didaktik at bidrage til "fatalistiske" opfattelser blandt fremtidens medborgere ("vi kan alligevel ikke løse klima- og biodiversitetskriserne, dertil er de alt for voldsomme og omfattende")!